

NATIONAL
GEOGRAPHIC

Reisgids ROME

Sari Gilbert en Michael Brouse

fotografie: Tino Soriano

Inhoud

De reis indelen 8

Geschiedenis en cultuur 13

Het huidige Rome 14 Geschiedenis van Rome 18 Kunst 26 Eten 34

Het antieke Rome 37

Inleiding en kaart 38 De Romeinse keizers: The Good, the Bad and the Ugly 52

Van het Colosseum naar de San Clemente 57

Inleiding en kaart 58 Wandeling langs monniken, mozaïeken en martelaren 66

Van Lateranen naar de Thermen van Diocletianus 75

Inleiding en kaart 76 Obelisken 86

Van de Trevifontein naar de Via Veneto 93

Inleiding en kaart 94 Fontein en aquaducten 98

Van de Piazza di Spagna naar de Villa Borghese 107

Inleiding en kaart 108 Winkelen en mode 112 Villa's en parken 120

Van het Pantheon naar de Piazza Venezia 125

Inleiding en kaart 126 Caffè en cafés 132 Een wandeling door het hart van Rome 136

Campo Marzio 143

Inleiding en kaart 144 Wandeling door middeleeuwen en renaissance 152
Wandeling door Campo Marzio 158

Het Vaticaan 161

Inleiding en kaart 162

Trastevere en Gianicolo 181

Inleiding en kaart 182 Wandeling door Trastevere 186

Van het Forum Boarium naar de Aventijn 199

Inleiding en kaart 200 Wandeling door het oude joodse getto 204

Fuori le Mura 215

Inleiding en kaart 216

Excursies buiten Rome 225

Inleiding en kaart 226

Reiswijzer 235

Hotels en restaurants 243 Winkelen 256 Uitgaan 261 Register 265
Fotoverantwoording 270

Pagina 2-3: De Scalinata della Trinità dei Monti (beter bekend als de Spaanse Trappen), een van de mooie bezienswaardigheden van Rome. Links: vertrek (met plafondschildering van Pietro da Cortona, 1633) in het Palazzo Barberini.

Reisgids

ROME

Over de auteurs en de fotograaf

Sari Gilbert is geboren en getogen in New York en raakte tijdens haar opleiding op Hunter School aldaar geïnteresseerd in het Middellandse Zeegebied. In het kader van het buitenlandprogramma van de Universiteit van Syracuse bracht ze een deel van haar eerste studiejaar door in Florence. Nadat ze op Syracuse haar studie politieke wetenschappen had afgerond, keerde ze terug naar Italië. Daar volgde ze onderwijs aan het Johns Hopkins Bologna Center, om vervolgens aan de School of Advanced International Studies in Washington haar studie af te ronden. Haar doctoraalscriptie ging over de Italiaanse buitenlandse politiek. In 1972 ging Gilbert naar Rome. Ze woont in het hart van het oude Trastevere en werkt al zo'n veertig jaar als correspondent voor belangrijke Amerikaanse dagbladen en tijdschriften.

Michael Brouse is geboren in San Francisco en bracht een groot deel van zijn jeugd op Hawaï door. Nadat hij de middelbare school in Marin County (San Francisco) had verlaten, studeerde hij geschiedenis aan de Santa Clara University. Eén jaar tijdens zijn studie bracht hij in Rome door. In 1972 vertrok hij opnieuw naar Rome en sindsdien heeft hij in de stad gewoond. Zijn niet aflatende passie voor geschiedenis en kunst bracht hem ertoe wandelingen door Rome te gaan organiseren. Brouse spreekt vloeiend Italiaans, Frans en Duits en is beëdigd gids en vertaler. Hij doceert al vele jaren geschiedenis op een Amerikaanse school in Rome.

Tino Soriano is geboren en getogen in Barcelona. Hij werkt als fotojournalist en als reisfotograaf. Hij is onderscheiden door de World Press Photo Foundation en won prijzen van de Unesco, Fujifilm en FotoPres. Naast Rome heeft Soriano sinds 1988 in opdracht voor National Geographic gefotografeerd in Spanje, Portugal, Sicilië, Schotland en Zuid-Afrika. Zijn werk verscheen ook in *Geo*, *Merian*, *Der Spiegel*, *Paris Match*, *La Vanguardia*, *El Pais* en andere bekende tijdschriften. Soriano schreef ook boeken, waaronder *El futuro existe*, een verhaal over kinderen met kanker, *Reisfotografie* en *Vanuit het ziekenhuis* (beide in het Spaans), en *Dalí, 1904-2004*.

De reis indelen

Lucianus, de Griekse retoricus uit de 2e eeuw, beschreef Rome als 'een stukje van het paradijs'. De 15e-eeuwse Toscaanse geleerde Gian Francesco Poggio Bracciolini omschreef de stad als 'de mooiste en meest magnifieke van alles wat ooit heeft bestaan en ooit zal bestaan'.

Soortgelijke meningen hebben nog altijd de overhand en speelden wellicht een rol in uw besluit om een bezoek aan de Eeuwige Stad te brengen. Je kunt er niet omheen: hier getuigt drieduizend jaar geschiedenis van de brille, de volharding en het aanpassingsvermogen van de mensen die Rome stichtten en die hielpen bij de opbouw van de stad tot een wereldmacht in de antieke wereld, en van de latere Romeinen.

VERVOER IN DE STAD

Net als veel andere grootte steden, kunt u Rome het best te voet verkennen. De stad heeft drie metrolijnen (A, B en C). Lijn A loopt van

Battistini tot vlak bij de Vaticaanse Musea (station Circo) en gaat naar Cinecittá als eindpunt. Lijn B brengt u naar het Colosseum. Lijn C loopt dwars door het centrum van de stad. Mis vooral niet de twee nieuwe, in 2025 geopende stations van lijn C: Colosseo-Fori Imperiali en Porta Metronia, die tevens een archeologische bezienswaardigheid zijn. Er is een uitgebreid netwerk van bus-, tram- en spoorlijnen (www.atac.roma.it).

ALS U MAAR EEN PAAR DAGEN HEBT

We stellen voor dat u zich concentreert op de twee historische functies waarom Rome bekendstaat: als hoofdstad van het Romeinse Rijk en als zetel van de katholieke kerk. Als u meer tijd hebt, is er nog veel meer te zien.

Het antieke Rome: gelukkig voor toeristen zijn de zichtbare restanten van het Romeinse Rijk grotendeels geconcentreerd in een beperkt gebied in het centrum van de stad. Bezichtig allereerst het **Colosseum**, het grote amfitheater dat onder de Flavische keizers in de 1e eeuw werd gebouwd. De bouw duurde tien jaar en het stadion bood plaats aan vijftigduizend toeschouwers. Het heeft de tand des tijds goed doorstaan. Op loopafstand van dit indrukwekkende bouwwerk ligt het **Forum Romanum** waar u de ruïnes van de Romeinse Senaat, de belangrijkste tempels en basilica's van de oude stad en de triomfbogen die de keizers oprichtten kunt bewonderen.

Aan een kant van het Forum Romanum bevinden zich de **Keizerfora** (Fori Imperiali) die door verschillende keizers zijn gebouwd.

De Discuswerper van Lancellotti, 1e eeuw, Palazzo Massimo alle Terme.

Het belangrijkste keizerforum is dat van Trajanus, gelegen bij de Mercati di Traiano (deze markten fungeren nu als musea van de keizerfora), waar u de wereldberoemde Zuil van Trajanus aantreft. De zuil werd opgericht ter ere van Trajanus overwinning van de Dacische legers. Aan de andere kant van het Forum Romanum verrijst de **Palatijn** waar Augustus en andere keizers en hoogwaardigheidsbekleders woonden. Volgens de legende werden de legendarische stichters van de stad, Romulus en Remus, hier opgevoed. Vanaf de heuvel kunt u het **Circus Maximus** zien liggen waar ooit wagenrennen werden gehouden voor de schreeuwende menigte.

Als u de Palatijnse archeologische schatkamer verlaat door de uitgang bij de Palatijn, is het zo'n 800 m lopen naar de **Thermen van Caracalla** die ooit dienstdeden als kuurbad en gezondheidscentrum voor de inwoners van Rome. Andere belangrijke monumenten in dit gebied zijn de **Case Romane del Celio**, een antieke villa en een huurkazerne bij de kerk van Santi Giovanni e Paolo en de dichtbijgelegen mysterieuze **Basilica di San Clemente**, waar onder de grond intrigerende bouwwerken daterend uit de 1e tot de 4e eeuw te vinden zijn.

Het Vaticaan: de bus, trein of metro brengt u van de antieke sites naar

NIET MISSEN:

- **Michelangelo's Campidoglio 40-42**
- **Het beeldende Forum Romanum en de Palatijn 44-51**
- **De barokke schoonheid van de Trevifontein 96-97**
- **Piazza di Spagna en zijn beroemde trappen 110-111**
- **Het indrukwekkende 2e-eeuwse Pantheon bezoeken 128-131**
- **Rond de glorieuze Sint-Pieter wandelen 164-170**
- **De magnifieke Sixtijnse Kapel en het Stanze di Raffaello in de Vaticaanse Musea 172-177**

Vaticaanstad (Citta del Vaticano), aan de andere kant van de Tiber. Het is de kleinste stadstaat ter wereld. De **Sint-Pieter** (Basilica di San Pietro) staat naar verluidt op de plek waar de apostel Petrus werd begraven na zijn kruisiging door de Romeinen. Maar de eerste steen van de basiliek die u ziet, werd pas eeuwen later in 1506 gelegd. De kerk met het plein, ontworpen door Michelangelo, Bernini en vele anderen, is wellicht een van de meest imposante herkenningspunten ter wereld en

INFORMATIE IN HET KORT

Op het speciale telefoonnummer voor toeristen (060608) ontvangt u in het Engels informatie over musea, monumenten, godshuizen, bibliotheken, sportfaciliteiten, parken, hotels en restaurants, concerten en theater- en dansvoorstellingen.

Hier krijgt u tevens hulp bij het kopen van kaartjes en krijgt u advies over hoe u het best van A naar B komt. Bezoek hun website: www.060608.it. Het verdient aanbeveling tickets (ruim) van tevoren te boeken, met name voor het Colosseum, de Vaticaanse Musea en Villa Borghese. Bij tickets op naam dient u meestal uw paspoort of ID te tonen bij de ingang. Er zijn ook informatiekiosken (PIT: punto di informazione turistica) verspreid over de stad (geopend 9.30-19.30 uur, tenzij anders aangegeven): Aeroporto Leonardo Da Vinci (internationale aankomsten, terminal 3, 8.00-19.30 uur; bagageclaim internationale aankomsten, 9.00-18.30 uur); Castel S. Angelo (Lungotevere Vaticano); Fori Imperiali (bezoekerscentrum, Via dei Fori Imperiali); Piazza delle Cinque Lune (Piazza Navona); Stazione Termini (binnen in de terminal, 10.00-18.00 uur); Via Marco Minghetti (hoek Via del Corso); Via Nazionale (Palazzo delle Esposizioni).

een inspirerende godsdienstige plaats. Het uitzicht vanaf de magnifieke koepel mag u niet missen.

Het Vaticaan heeft echter nog veel meer te bieden. Een wandeling langs de grens van Vaticaanstad brengt u naar de **Vaticaanse Musea**, een van de fraaiste musea ter wereld. Mis de Stanze di Raffaello of de andere gespecialiseerde musea niet. Het belangrijkste is echter de **Sixtijnse Kapel**, die in de late 14e eeuw werd gebouwd en ooit de priëkapel van de pausen was. Hier kiezen de kardinalen al eeuwenlang de nieuwe paus van de rooms-katholieke kerk. En hier vindt u ook Michelangelo's beroemde plafondschilderingen en zijn meesterwerk *Het laatste oordeel* op de muur achter het altaar.

ALS U MEER TIJD HEBT

Wat kunt u nog meer doen als u het antieke Rome, de Sint-Pieter en de Vaticaanse Musea hebt bezocht? Dan verkent u gewoon nog zo'n slordige duizend jaar Romeinse geschiedenis. Rome heeft tal van middeleeuwse, renaissancistische en barokke rijkdommen, maar ook enkele nieuwe moderne gebieden.

Sinds mensenheugenis is de **Piazza del Campidoglio** op de Capitolijs het centrum

van de stad. Alle wegen naar Rome leiden hiernaartoe. Het ontwerp voor het plein wordt toegeschreven aan Michelangelo, die besloot het 2e-eeuwse ruitersstandbeeld van Marcus Aurelius (het origineel staat nu in een van de Capitolijs musea) op het midden van het plein te plaatsen en de omliggende gebouwen te renoveren. Dit zijn het stadhuis van Rome met links en rechts daarvan de twee vleugels van de **Capitolijs musea**.

Ook de elliptisch gevormde **Piazza Navona**, anderhalve kilometer ten noordwesten van de Capitolijs musea mag u niet missen. Oorspronkelijk bevond zich hier het stadion van keizer Domitianus uit de 1e eeuw en de renaissancistische en barokke gebouwen rondom het plein zijn op de fundamenteën ervan gebouwd. Overdag gonst de plek van alle activiteiten die er plaatsvinden. U treft er straatartiesten, caféhouders, kunststudenten en toeristen die de details van Bernini's schitterende fontein of Borromini's imposante façade van de kerk van **Sant'Agnese in Agone** bestuderen. Van hier is het een korte wandeling naar het **Pantheon**, een van de subliemste voorbeelden van de Romeinse klassieke architectuur en de schitterende nabijgelegen kerk van **Santa Maria sopra Minerva**.

Een van de Romeinse cafés aan de Via del Tritone die zowel inwoners als bezoekers trekken.

ROMA PASS

De Roma Pass is een (digitale) toeristenkaart met een geldigheid van twee of drie dagen die korting biedt voor musea en gratis openbaar vervoer. Voor € 38 krijgt u toegang tot één museum of archeologische site, en voor € 72 krijgt u toegang tot de eerste twee musea of archeologische sites die u bezoekt, korting bij andere deelnemende sites en musea en een kaart voor het openbaar vervoer in de stad. Bij de prijs zijn tevens een stadsplattegrond en een gids met allerhande informatie inbegrepen. U kunt de pas bij elk deelnemend museum of bij een informatiekiosk kopen (zie kader p. 9) of u kunt de Roma Pass-app downloaden. Let op: ook met een Roma Pass dien je sommige attracties vooraf te reserveren. Kinderen tot 18 jaar hebben vaak gratis toegang tot de meeste staatsmusea. Op sommige plekken krijgen 60-plussers uit de EU korting. De OMNIA Card biedt toegang tot bezienswaardigheden in Vaticaanstad en in Rome. Prijzen liggen tussen € 69 en € 149, zie www.omniavaticanrome.org. Deze card kan gecombineerd worden met de Roma Pass.

Als u van barok houdt, is de **Galleria Borghese** (2,5 km ten noordoosten van de Piazza Navona) in het prachtige Villa Borghesepark een must. Dit voormalige landhuis (*casino*) werd gebouwd om de fantastische beeldverzameling van de familie onder te brengen, waartoe enkele magnifieke Bernini's en Canova's behoren. Daarnaast zijn er meesterwerken te vinden van Rafaël, Caravaggio, Rubens, Titiaan enzovoort. Het rijk gedecoreerde gebouw is op zich al een bezoek waard. (Voor de meeste musea strekt het tot aanbeveling om vooraf kaarten te kopen, maar voor de Galleria Borghese geldt dat zeker). Niet ver van hier vindt u **Piazza di Spagna**, bekend om zijn winkels en eetgelegenheden en de beroemde **Scalinata**. De treden trekken bezoekers van heinde en verre.

De wijken van Rome: verschillende *riioni* (wijken) in Rome hebben hun kleurrijke lokale karakter behouden. De rione **Monti**, wijk nummer één in de 1e-eeuwse stedelijke reorganisatie van Augustus, ligt ten noordoosten van het Colosseum en de Piazza Venezia. In de wijk staan twee van de vier pauselijke aartsbasilieken, de **San Giovanni in Laterano** en de **Santa Maria Maggiore** evenals de **Santa Prassede** en de **Santa de Pudenziana**, die enkele van de fraaiste mozaïeken van de stad herbergt.

Tweeduizend jaar geleden vestigden

vreemdelingen (onder wie duizenden joden) zich in **Trastevere**, op de westelijke oever van de Tiber, ten zuiden van Vaticaanstad. Tegenwoordig afficheren de Trasteverini zich trots als de *veraci* (ware) Romeinen. Overdag kunt u een mooie wandeling maken door de wirwar van pittoreske stegen en lanen naar de **Villa Farnesina** (gedecoreerd door Rafaël en andere meesters uit de renaissance) of kerken als de **Santa Cecilia** of de **Santa Maria in Trastevere**. In de wijk bevinden zich vele restaurants, cafés en wijnbars.

Monti, Testaccio en **Campo dei Fiori** steken Trastevere naar de kroon qua uitgaansleven, tenminste voor het publiek onder 25 jaar. Ook hier zijn veel bezienswaardigheden. **Via Giulia** is misschien wel de mooiste straat van de stad en het **Palazzo Farnese** (ontworpen door Antonio Sangallo, Michelangelo en anderen) wordt beschouwd als het toppunt van renaissancistische architectuur. Ze bevinden zich tussen Piazza Navona en de Tiber. ■

WANNEER GAAN

Het hoogseizoen in Rome loopt van mei tot juni en van september tot oktober, als het weer op zijn best is om de stad te bezichtigen. Met Pasen is het ook druk, als pelgrims de stad bezoeken. Met Kerst is het relatief rustig. In januari en februari is het het rustigst (zie ook de Reiswijzer p. 236).

Geschiedenis en cultuur

Het huidige Rome **14-17**

Geschiedenis van Rome **18-25**

Kunst **26-33**

Eten **34-36**

Het huidige Rome

Rome dat al sinds de oudheid bekendstaat als *Caput Mundi*, het centrum van de wereld, was eeuwenlang, zelfs tot ver na de ondergang van het Romeinse Rijk, een trefpunt van macht, rijkdom en cultuur. Tegenwoordig heeft de stad internationaal gezien minder invloed, maar de schoonheid en aantrekkingskracht van de bezienswaardigheden zijn gebleven.

Ook wie Rome meermalen bezoekt of er zelfs enkele jaren woont, wordt telkens weer verrast door het prachtige licht, de kleuren (zachte roden, okers en oranjes, gecombineerd met wit en grijs marmer en travertijn), de harmonie van de bruggen over de rivier de Tiber, de renaissancevilla's en -parken en de koepels en klokkentorens die zich tegen de hemel aftekenen. Het Pantheon, het Colosseum en de Campidoglio bij zonsondergang en het Forum Romanum in het middaglicht

Ook wie Rome meermalen bezoekt, wordt telkens weer verrast door het prachtige licht en de kleuren, de bruggen, koepels en villa's.

zijn tijdloze wonderen die de stad in de voorbije eeuwen tot reisdoel hebben gemaakt voor iedereen die het verleden liefheeft en oog heeft voor de artistieke prestaties van de mens. Hoewel de naoorlogse bouwhausse de buitenwijken van Rome heeft veranderd in een woestijn van beton, heeft het gebied binnen de nog overeind gebleven stadsmuren van Aurelianus (met name het *centro storico*, het historische centrum) ondanks schots en scheef geparkeerde auto's, de knetterende *motorini* en overal aanwezige hondenpoep nog weinig van zijn magie verloren.

Rome heeft natuurlijk ook altijd zijn critici gehad. Lees de reisverslagen van reizigers uit vroeger eeuwen er maar op na of knoop een gesprekje aan met een willekeurige Romein, en al snel vallen woorden als verval,

viezigheid, lawaai en hopeloos verkeer. Zelfs de 15e-eeuwse schrijver Poggio Bracciolini werd er soms wanhopig van; hij had het over 'een stad die van zijn schoonheid ontdaan

was, die er als een machteloos lichaam bij lag, aan alle kanten aangevreten'. In die periode waren de pausen juist teruggekeerd van de hun zelf opgelegde ballingschap in Avignon. Ze kwamen in een stad die door plagen en stedelijke factietwisten was veranderd in vuil en chaos. Andere dieptepunten waren de invasie van de Visigoten in 410, de bloedige Plundering van Rome (vierduizend doden) in 1527 door troepen van de Duitse keizer Karel V en de Duitse bezetting in de Tweede Wereldoorlog.

Rome, sinds 1870 hoofdstad van Italië, kwam na de Tweede Wereldoorlog weer langzaam tot leven, met name dankzij de Marshallhulp en de natuurlijke veerkracht van de Italianen. Het nieuwe, democratische meerpartijensysteem, dat al vóór de fascistische periode wortel had geschoten, groeide snel, zij het chaotisch. Maar ondanks alle problemen – corruptie, instabiele regeringen, stakingen en terrorisme – is Rome thans de hoofdstad van een belangrijke en welvende Europese natie. De stad is voornamelijk een

Schilderijen te koop op de Piazza Navona, een van de mooiste Romeinse pleinen.

Villa's en parken

Rome is een van de groenste steden van Europa. Het grote aantal parken – gewoonlijk geopend van zonsopkomst tot zonsondergang en een ideaal voor joggers, bejaarden en daklozen – is te danken aan de aristocratie van de stad én aan haar financiële problemen, waardoor ze in de 20e eeuw gedwongen was haar bezit aan de stad over te dragen. Het woord 'villa' duidt aan dat een park ooit tot het landgoed van een familie behoorde.

Tempio di Esculapio bij de Villa Borghese werd in de 19e eeuw gebouwd ter verfraaiing van het landschap.

De eerste villa's werden ook wel *casinos* of *casinos* genoemd, dat letterlijk 'klein huis' betekent; het woord 'klein' moet echter niet te strikt worden opgevat. De eerste van dergelijke huizen verzeen in de renaissance, en sindsdien werden ze alleen maar groter en werden de omringende tuinen steeds weelderiger. De villa's werden gebruikt voor een dagje in het koele groen, een picknick of, zoals bij de Villa Borghese, om een kunstcollectie in onder te brengen.

Niet alle villa's staan nog overeind. De Villa Ludovisi, die ooit een groot deel van het gebied rond de huidige Via Veneto besloeg, is totaal verdwenen. De tuinen van de Villa Giulia, waar tegenwoordig het Etruskisch

Museum in is ondergebracht, zijn door stedelijke bebouwing opgeslokt, net als de tuinen van de Villa Giustiniani in de buurt van Lateranen. Maar gelukkig zijn er nog tientallen villa's met park overgebleven. De **Villa Ada**, **Villa Torlonia** en **Villa Sciarra** zijn slechts enkele van de parken die gezinnen, verliefde stelletjes en fitnessfanaten wat frisse lucht bezorgen. Natuurlijk zijn er ook andere parken, bijvoorbeeld de parken die rond de oude monumenten zijn aangelegd, zoals het **Parco di Traiano** (op de Colle Oppio) rond de Thermen van Trajanus en het **Parco degli Scipioni** rond de overblijfselen langs de Via Appia van het grafmonument van de familie Scipio uit de 3e of 2e eeuw v.Chr.

VILLA BORGHESE

De Villa Borghese is het equivalent van het Central Park in New York of van het Vondelpark in Amsterdam. Het park, 80 ha groot, biedt de Romeinen (en toeristen) een uitstekende mogelijkheid zich uit de drukte van het centrum van de stad terug te trekken. Je kunt er wandelen, fietsen, paardrijden en joggen, te midden van beelden, neoklassieke tempels en fonteinen. Er is een kunstmatig meer, een dierentuin en een met gras overwoekerd amfitheater dat door heerlijke pijnbomen wordt beschaduwed (Piazza di Siena). In mei wordt hier de jaarlijkse paardenshow gehouden. In het park bevinden zich verscheidene musea, waaronder de Galleria Borghese (zie p. 122-124), de Galleria Nazionale d'Arte Moderna en de Villa Giulia (zie p. 119).

ANDERE VILLA'S EN TUINEN

In de zuidwestelijke hoek van de Villa Borghese, tussen de Pincio en de Spaanse Trappen, staat de **Villa Medici**. Het paleis werd

gebouwd voor een Toscaanse kardinaal op de plek van de tuinen van Lucullus, de beroemde Romeinse fijnproever. Tegenwoordig biedt dit prachtige gebouw onderdak aan de Académie Française (tel. 06-67611), een van de vele buitenlandse culturele onderzoeksinstituten in Rome. In de zomer worden in de prachtige tuin concerten gegeven. Het Nederlands Instituut is gevestigd aan de Via Omero in de Villa Borghese. Het instituut zit naast dat van de Belgen.

De **Villa Doria Pamphilj** op de Gianicolo is in de 17e eeuw aangelegd voor prins Camillo Pamphilj. Met 180 ha is het het grootste park van de stad; het prachtige casino is helaas niet opengesteld voor publiek. Prinses Pamphilj verkocht het park in de jaren 60 aan de staat om van een enorme belastingschuld af te komen. De **Villa Celimontana** (zie p. 67) op de Celio is een heerlijk park voor een wandeling tussen weelderig groen, oud beeldhouwwerk en een van de dertien obeliskken (zie p. 86-87).

ERVAAR: EEN ZONDAG IN HET PARK

Waarom zoekt u, als u op een luie zondag in Rome bent, niet net als de Romeinen wat ontspanning in de **Villa Doria Pamphilj**, het openbare Janiculumpark dat in de wijk Monteverde op de Gianicolo boven Trastevere ligt. Er is voor elk wat wils. Op de paden die zich door het park slingeren treft u hardlopers en fietsers, hele families die zich rondom de vijver verdringen om de eendjes e zwanen te voeren en kinderen van allerlei leeftijden die zich vermaken op de trappen van een 17e-eeuwse villa, Il Casino del Bel Respiro. Misschien is er net een yogaklasje bezig of zijn er zondagschilders die het 18e-eeuwse Palazzino Corsini schetsen. Leun achterover en geniet van alles om u heen, maar sla het populaire museum in de Villa Vecchia niet over, hier wordt de geschiedenis van het park, dat ooit grotendeels een boerderij was, uit de doeken gedaan.

U kunt er ook lunchen, of een picknickmand bestellen en een fiets huren bij de **Vivi** (tel. 06 582 7540, www.vivi.it) aan het begin van de Via Vitellia. U kunt natuurlijk ook een zelfgemaakte lunch meenemen en een van de picknicktafels gebruiken of gewoon een kleedje op het gras uitspreiden.

Rome heeft nog vele andere parken om uit te kiezen, zoals de **villa Sciarra**, ook in de wijk Monteverde, **Villa Ada** tussen de wijken Parioli en Salaria, en uiteraard **Villa Borghese**, waar u als u goed ter been bent een bezoek kunt brengen aan grote musea als de villa Giulia, de Galleria Nazionale d'Arte Moderna en de Galleria Borghese (reserveren verplicht). Er is hier ook een bioscoop voor kinderen, de Cinema dei Piccoli uit 1934, en de nieuwere Casa del Cinema. Een (vierpersoons)fiets of segway huurt u bij Bici Pincio (Viale Goethe, [whatsapp +393492570133](https://www.whatsapp.com/channel/00299a00000000000000000000000000)).

Van het Pantheon naar de Piazza Venezia

Inleiding en kaart **126-127**

Pantheon **128-131**

Caffè en cafés **132-133**

Ervaar: op zoek naar de beste espresso **133**

Santa Maria sopra Minerva **134-135**

Een wandeling door het hart van

Rome **136-137**

Piazza Venezia en omgeving **138-141**

Ander moois **142**

Van het Pantheon naar de Piazza Venezia

Het gebied tussen het Pantheon en de Piazza Venezia biedt een curieuze mix van antieke, middeleeuwse en renaissancestische geschiedenis. Langs de Via del Corso en aan de Piazza Venezia zijn de grote Italiaanse banken en verzekeringsfirma's gevestigd, veelal in grote paleizen waar ooit de Romeinse adel woonde.

Het 16e-eeuwse Palazzo Chigi, thans de ambtswoning van de Italiaanse premier, aan de Piazza Colonna kijkt uit op de Zuil van Marcus Aurelius uit 193 n.Chr. Het beeldhouwwerk is qua vakmanschap inferieur vergeleken met dat van de tachtig jaar oudere Zuil van Trajanus, maar is interessant om zijn menselijke details. De Kamer van Afgevaardigden (de Italiaanse Tweede Kamer) in het nabijgelegen Palazzo di Montecitorio (met een gevel van Bernini) kijkt uit op een van de dertien obelisk van Rome. Het Pantheon, van oorsprong een Romeinse tempel die later als kerk is gebruikt, is een nationaal monument waar nationale helden en enkele groten uit de Italiaanse politiek liggen begraven.

Het gemeentebestuur van Rome heeft er altijd moeite mee gehad de Piazza della Rotonda voor het Pantheon een ordelijk

aanzien te geven. Tegenwoordig is het plein alleen toegankelijk voor voetgangers, al zult u wel moeten uitkijken voor de scooters en brommers die hier illegaal rondscheuren. Vroeger werden hier regelmatig illegale marktkramen neergezet. De plaquette die paus Pius VII hier liet aanbrengen en waarop vermeld staat dat hij getracht heeft de 'smerige winkels' en 'dingen van ongelooflijke lelijkheid' te verwijderen, zit ironisch genoeg in de gevel van een McDonald's.

Niet ver hiervandaan staat de Santa Maria sopra Minerva, een kerk van de dominicaner orde, die zowel de inquisitie als de contrareformatie enthousiast ondersteunde. De charmante stenen olifant op het plein, ontworpen (niet gebeeldhouwd) door Gian Lorenzo Bernini, moest als symbool van de wijsheid dienen. Via de brug over de Via Sant'Ignazio konden dominicaner prelaten oversteken naar hun jezuïtische broeders en naar de jezuïetenkerk Sant'Ignazio.

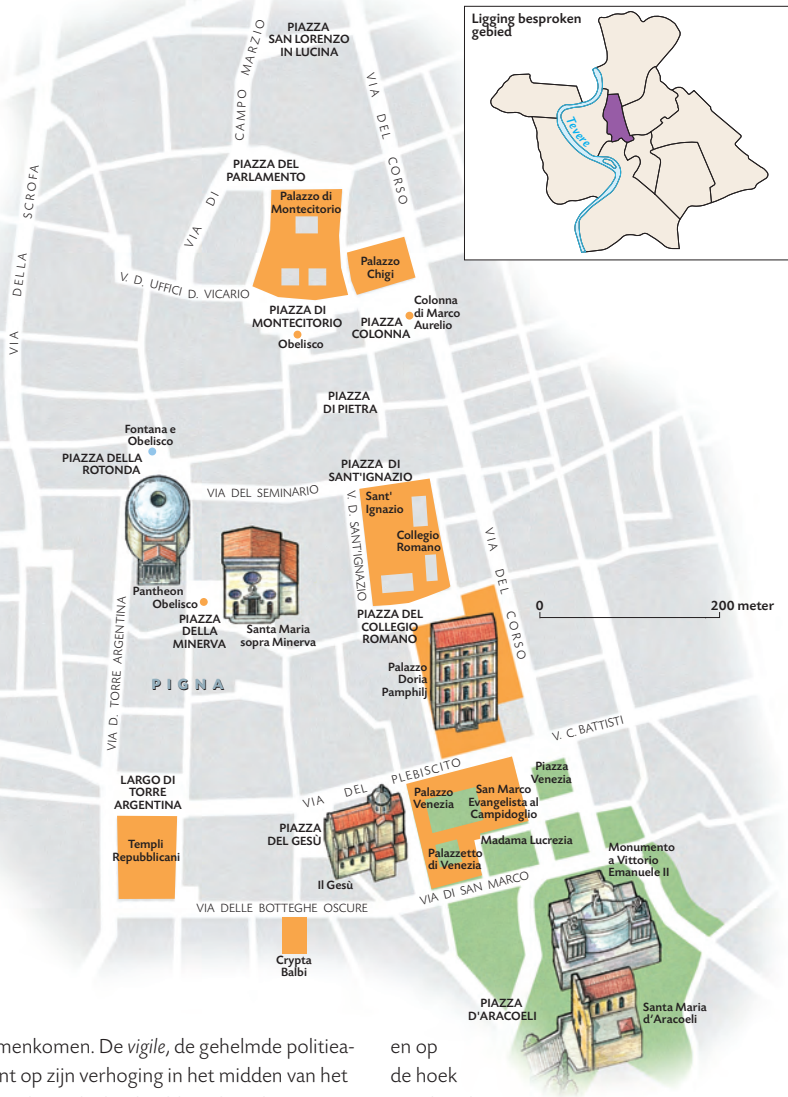
Op de Piazza del Collegio Romano ziet u aan de noordkant het Collegio Romano – ooit een jezuïetencollege, tegenwoordig een hogeschool – en aan de zuidkant het Palazzo Doria Pamphilj. Deze adellijke Romeinse familie, die pausen en vorsten heeft voortgebracht, heeft haar prachtige kunstcollectie in een modern museum ondergebracht. Niet veel verder staat de jezuïtische moederkerk, de Il Gesù, waar de barokke overdaad ter meerdere eer en glorie van God moet dienen.

PIAZZA VENEZIA

De Via del Corso komt uit bij de Piazza Venezia, waar verscheidene drukke straten

NIET MISSEN:

- **Het Pantheon, sublieme architectuur uit de Romeinse oudheid 128-131**
- **De lekkerste cappuccino's van de stad bij Tazza d'Oro 133**
- **Een gotische rarità in Rome, de Santa Maria sopra Minerva 134-135**
- **Het panoramische uitzicht over Rome vanaf de Vittoriano 138**
- **Een van 's werelds grootste privé-verzamelingen van schilderijen in het Palazzo Doria Pamphilj 139-141**
- **Het opzichtige barokke interieur van de Il Gesù 141**

samenkomen. De *vigile*, de gehelnde politieagent op zijn verhoging in het midden van het plein, hoort bij het beeld van het plein en zie je terug in vele films en advertenties. Vanuit architectonisch oogpunt markeert de Piazza Venezia het begin van de moderne stad. De bouw van het kolossale monument ter ere van koning Victor Emanuel II aan het eind van de 19e eeuw heeft het beeld van het plein echter totaal veranderd. Om vanuit de Via del Corso een goed zicht op het monument te hebben, werd het Palazzetto di Venezia afgebroken

en op de hoek van de nabijgelegen Piazza San Marco weer opgebouwd. De 4e-eeuwse Basilica San Marco Evangelista al Campidoglio is gewijd aan Marcus, die volgens de overlevering zijn evangelie in een nabijgelegen oratorium geschreven zou hebben. Vlak bij de kerk staat een van de beroemde sprekende beelden van Rome, dat van Madama Lucrezia (zie p. 147). ■

Reisgids ROME

Wereldwijd nemen experts van National Geographic een kijkje achter de schermen en dringen door tot de kern van de cultuur, de geschiedenis en het volk van een land. Dankzij National Geographic Reisgidsen kan hun ervaring de jouwe worden.

DE REIS INDELEN, een beknopte kennismaking met Rome, zodat je je reis op je eigen wensen en interessegebieden kunt afstemmen.

ERVAAR unieke belevenissen, waaronder Italiaans koken en taallessen, een zoektocht naar het perfecte ijsje en concerten in historische kerken.

INSIDER TIPS van de schrijvers en fotografen van National Geographic, maar ook van plaatselijke deskundigen, over hun favoriete plekjes, praktische zaken en veel meer.

WANDELINGEN, voorzien van duidelijke kaartjes. Bijvoorbeeld de oude omgeving van de Trastevere, de rijkdom van middeleeuwen en renaissance rondom Campo Marzio en de parken en kloosters bij het Colosseum.

EXCURSIES BUITEN DE GEBAADE PADEN, waaronder de ruïnes van de oude stad van Ostia-Antica en het keizerlijke paleiscomplex van keizer Hadrianus in Tivoli.

NIET MISSEN bij elk hoofdstuk vind je verwijzingen naar nadere informatie over sterk aanbevolen bezienswaardigheden en activiteiten.

PRACHTIGE KLEURENFOTO'S EN HANDIGE KAARTEN maken het eenvoudig te kiezen, je reis uit te stippelen en overal het mooiste te zien.

NUR 512

9 789043 945394